

Wichrowski, Zbigniew

Badania archeologiczne na cmentarzysku kultury przeworskiej w Kraśniku - Piaskach, stan. 2, woj. lubelskie

Archeologia Polski Środkowowschodniej 3, 104-109

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZBIGNIEW WICHROWSKI

**BADANIA ARCHEOLOGICZNE NA CMENTARZYSKU KULTURY PRZEWORSKIEJ
W KRAŚNIKU - PIASKACH, STAN. 2, WOJ. LUBELSKIE**

Stanowisko znajdujące się na niewielkim piaszczystym wyniesieniu po wschodniej stronie doliny Wyżnicy (nr 2/2 na obszarze 84-78). Zostało częściowo zniszczone w trakcie wybierania piasku już w latach 70. Znalaziono wówczas 2 żelazne groty oszczepów (A. Kokowski 1991, s. 88-89). W 1996 r. w związku ze wznowieniem prac w kopalni wyeksplorowano częściowo zniszczony grób nr 2, datowany na fazy B_{2b}-C_{1a} OWR (Z. Wichrowski 1997). Po inspekcji stanowiska dokonanej przez Państwową Służbę Ochrony Zabytków w Lublinie zdecydowano o konieczności przeprowadzenia badań ratowniczych niezniszczonej północnej części stanowiska.

Podczas badań, którymi kierował autor sprawozdania przebadano powierzchnię 2,8 ara (ryc. 1). W etapie poprzedzającym eksplorację wykopów dokonano rozpoznania stanowiska metodą powierzchniową oraz przy pomocy lokalizatora metali. Ustalono, że cmentarzisko zajmuje obszar około 7 arów w obrębie działki 425. Na powierzchni zarejestrowano fragmenty ceramiki, spalone kości i pojedyncze zabytki metalowe, pochodzące ze zniszczonych grobów.

Sąsiednia od N działka (nr 424) porośnięta jest trawą, nie mniej wydaje się, że częściowo sięga tu cmentarzisko, ponieważ zabytki występują przy samej granicy tej działki. Na terenie następnej działki (dz. 414) nie stwierdzono występowania zabytków. Od strony E (miejsce najstarszych znalezisk) znaczna część cmentarzyska jest zniszczona. Na NE krawędzi wybierzyska (dz. 426) wystąpiły zabytki ceramiczne i drobne przedmioty metalowe, między innymi fibula A 128. W przyległej partii działki nr 435 zlokalizowanej również na krawędzi wybierzyska stwierdzono drobne fragmenty spalonych kości ludzkich. Bez badań sondażowych nie ma jednak możliwości potwierdzenia istnienia tu zespołów grobowych. Zabytki mogą być przesunięte z SW części pól wraz ze ściaganą w tym kierunku warstwą humusu przed eksploracją piasku.

W trakcie badań 1997 r. wyeksplorowano 28 grobów oraz 2 obiekty o charakterze niegrobowym (ryc. 2). Jeden to głęboka jama wypełniona piaskiem zmieszonym z gliną i obłożona prawdopodobnie na krawędziach kamieniami granitowymi. Wewnątrz znajdowało się okrągłe zaciemnienie (szara ziemia z węglem drzewnym) o średnicy 30 cm i cylindrycznym przekroju o zaokrąglonym dnie. Być może jest to ślad po spalonym słupie oznaczającym cmentarzisko od strony rzeki (od SW).

Drugi obiekt to prawdopodobnie pozostałość nowożytnego ogniska.

Spośród 28 grobów tylko jeden (nr 15) można pewnie uznać za grób popielnicowy obsypany resztkami stołu. Zawierał on między innymi: 4 przęśliki, 2 fibule w typie A 129, zatyczkę do przędzy, szklany paciorek melonowaty, liczne fragmenty szkła paciorkowego, fragment siatki kolczej i brązową tarczkę z otworem. Zespół można datować na fazę B₂/C₁ OWR. Zabytki znajdowały się zarówno w popielnicy jak i jamie grobowej.

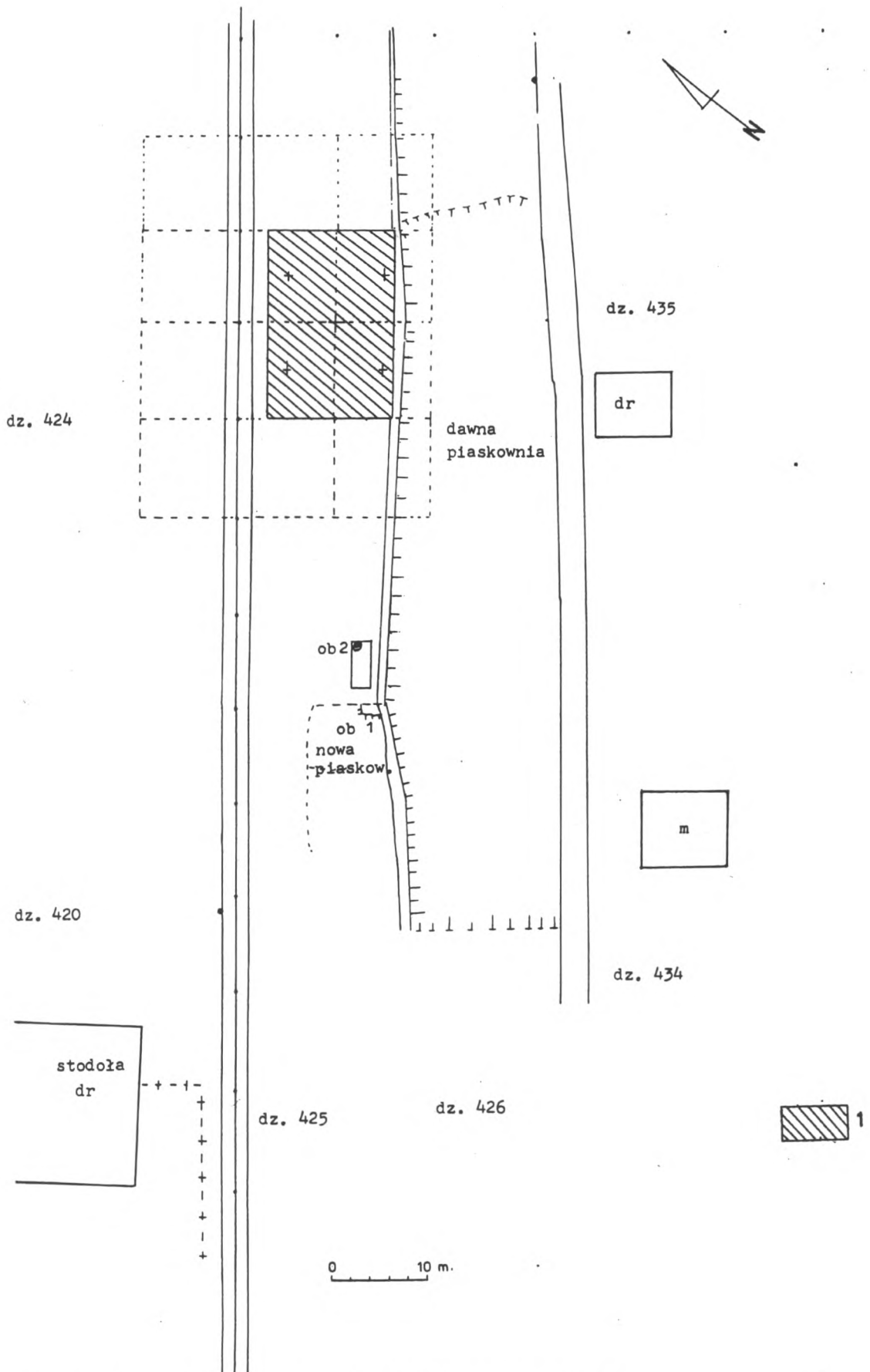
Prawdopodobnie analogiczną formę posiadał grób 3 ze znacznie rozleglejszą jamą grobową, niestety został on zniszczony podczas badań przez miejscową młodzież. Pochówek zawierał prawdopodobnie popielnicę, fragmenty dwóch innych naczyń, nóż, nożyk sierpikowaty oraz osełkę z piaskowca.

Odminną formę prezentował grób 9. Było to zbite skupisko spalonych kości, nakrytych miseczką (ryc. 3). Na N od skupiska kości zarejestrowano zniszczone przez orkę fragmenty naczynia glinianego (ryc. 4: 1). Pod miseczką natomiast znajdowało się wyposażenie, w tym 2 fibule A 43, zapinka zoomorficzna w kształcie barana (A 136), nóż żelazny, wisiorek wiaderkowaty, fragment szkła paciorkowego. Zabytki, głównie fibule datują zespół na fazę B₂/C₁ OWR (ryc. 4: 2-9).

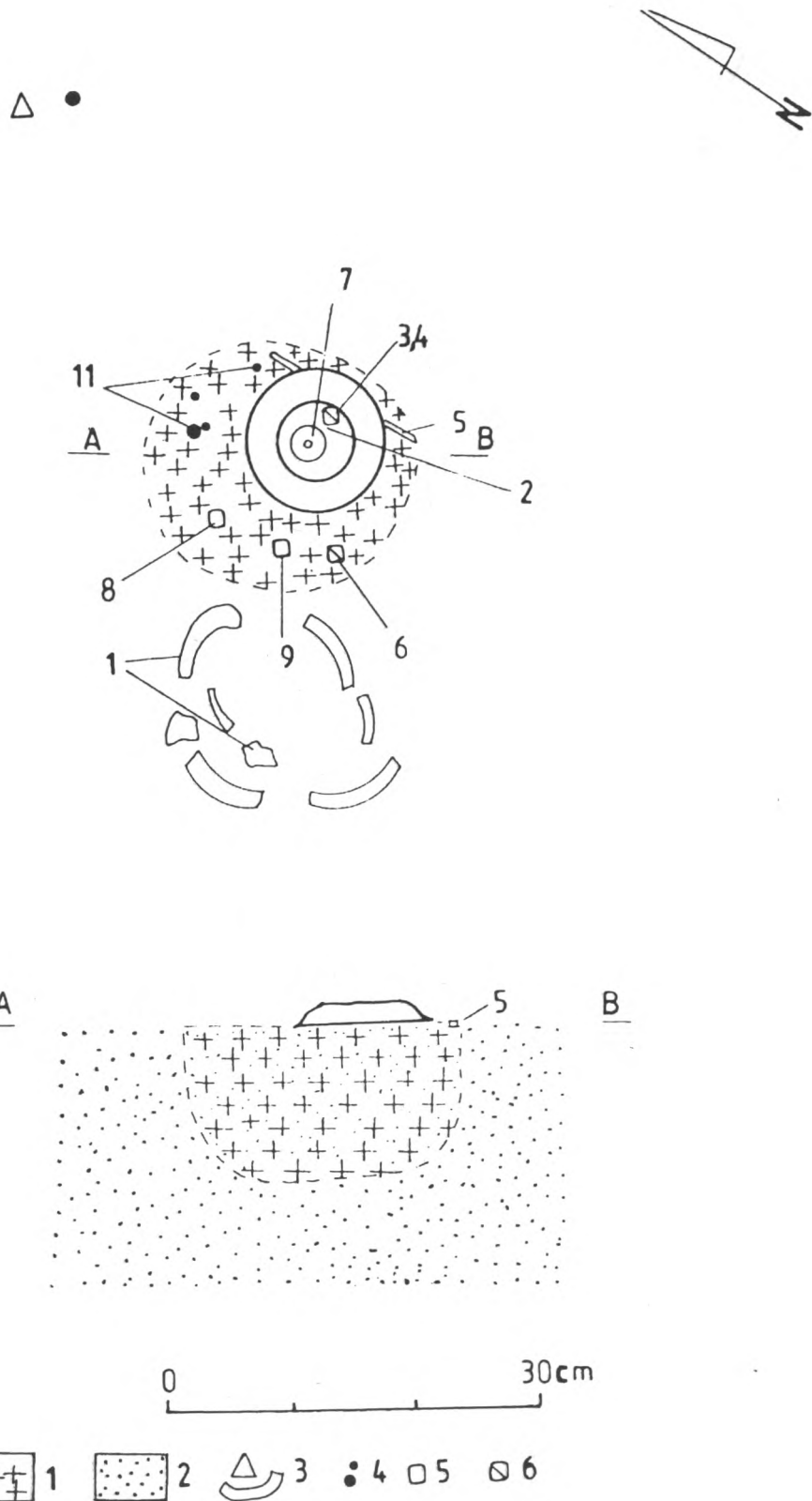
Pozostałe obiekty to zapewne groby jamowe bezpopielnicowe o średnicy jamy od 20 do 110 cm i przekrojach przeważnie nieckowatych, płytkich. Zawierają one nieliczne wyposażenie w postaci fragmentów ceramiki i drobnych zabytków metalowych (fibule, sprzączki do pasa, wisioriki wiaderkowate). Większość z nich to pochówki dziecięce z niewielką ilością drobnych kości.

Prawie wszystkie groby w stropowych partiach zniszczone są w różnym stopniu przez orkę, co znacznie utrudnia określenie ich formy i uniemożliwia rekonstrukcję pierwotnego wyposażenia. Ślady orki, powodujące przesunięcie zawartości i wyposażenia zaobserwowano prawie we wszystkich obiektach. Stropowe partie pochówków rysują się tuż pod warstwą humusu o miąższości od 15 do 20 cm w żółtym i żółto-brunatym piasku. Większość obiektów zachowała się tylko w partiach spagowych o miąższości od 20 do 5 cm. Pierwotnie musiały być płytko posadowione.

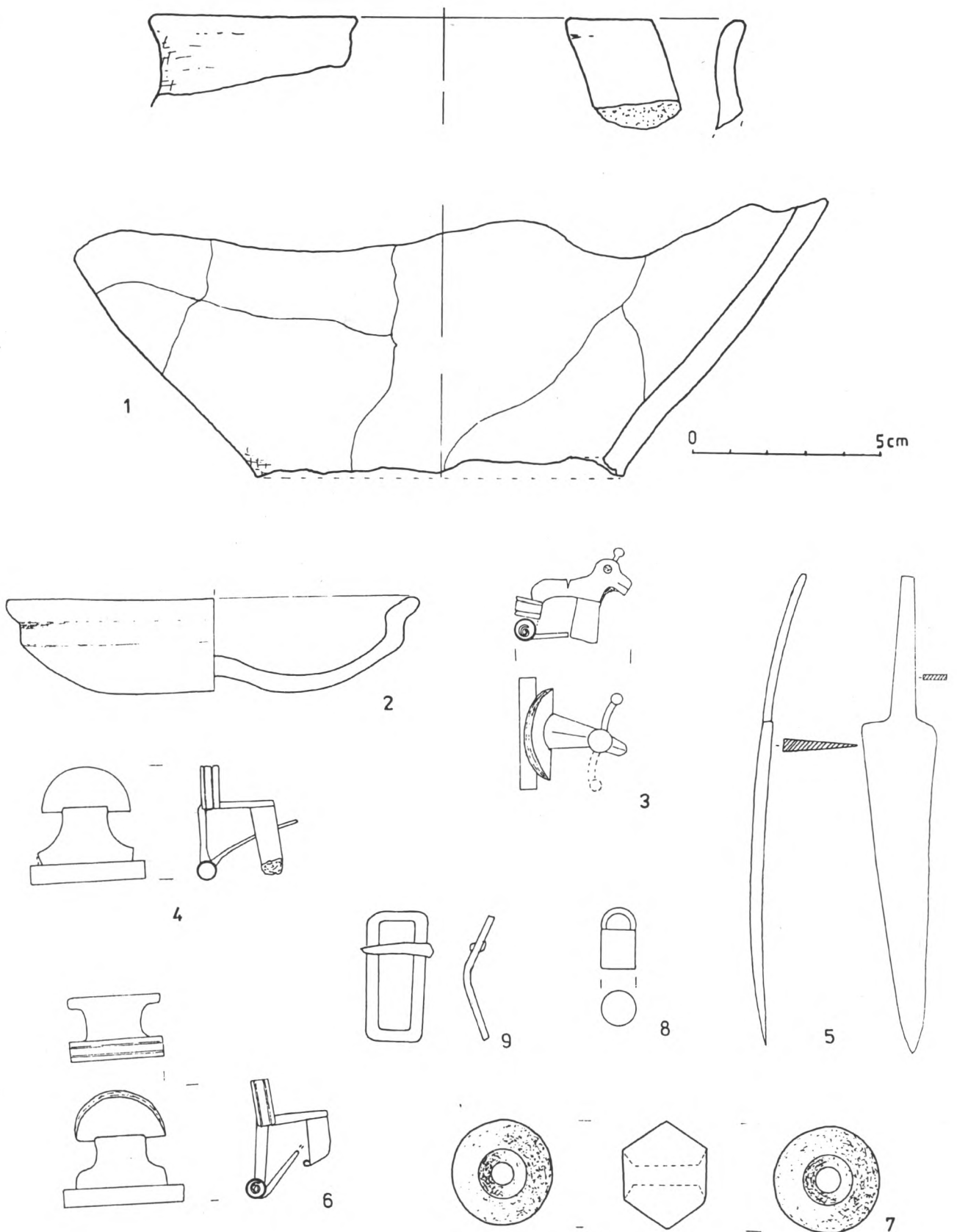
Jedynym wyjątkiem jest czysty grób jamowy (nr 11), którego strop wystąpił najgłębiej ze wszystkich obiektów - 45 cm od powierzchni - a nieckowate dno sięgało



Ryc. 1. Kraśnik – Piaski, stan. 2. Plan sytuacyjny. 1 - lokalizacja wykopów z 1997 r.



Ryc. 3. Kraśnik – Piaski, stan. 2. Plan stropu grobu 9. Cyfry odpowiadają numerom zabytków na ryc. 4: 1 - spalone kości ludzkie, 2 - żółty piasek, 3 - ceramika, 4 - stopione paciorki i ozdoby szklane, 5 - przedmiot żelazny, 6 - przedmiot z brązu.



Ryc. 4. Kraśnik – Piaski, stan. 2. Zabytki ceramiczne i metalowe z grobu 9: 3, 4, 6 - brąz + żelazo, pozostałe żelazo.

do głębokości 83 cm. Jest to bogato wyposażony pochówek wojownika. Jamę grobową o wymiarach 60 x 45 cm wyznaczało zwarte skupisko spalonych kości i wyposażenie. Grób zawierał m.in. trzykrotnie zagięty miecz żelazny typu VII, 4 wg M. Biborskiego, fragmenty brązowego okucia pochwy, żelazny trzewik pudełeczkowaty, umbo J IX wg M. Jahna, 2 groty oszczepów o zagiętych ostrzach, w tym jeden o bardzo krótkiej tulejce, zbliżony do typu „Obrowiec” wg A. Kokowskiego, okucie końca pasa typu 11/9 wg K. Raddatza, dwudzielna, prostokątna sprzączka z podwójnym kolcem, nożyce, nóż, nożyk sierpikowaty, 2 osetki z piaskowca oraz fragmen-

ty stopionego naczynia szklanego. Na podstawie zabytków pochówek można datować na fazę C1a OWR. Jest to najprawdopodobniej najmłodszy zespół kultury przeworskiej na Lubelszczyźnie.

Chronologia większości grobów zamyka się w ramach faz B_{2b}-C_{1a} OWR. Należy sądzić, że badana część cmentarzyska należy do młodszej fazy jego użytkowania. Znalezione w latach 70. groty oszczepów w SE części piaskowni sugerują, że cmentarzysko mogło funkcjonować co najmniej od fazy B_{2a}, a nawet od B₁ OWR. Część ta stanowiąca co najmniej 1/3 całego cmentarzyska została zniszczona przez wybieranie piasku.

LITERATURA

Kokowski A.

1991 *Lubelszczyzna w młodszym okresie przedrzymskim i okresie wpływów rzymskich*, Lublin.

Wichrowski Z.

1997 Cmentarzysko kultury przeworskiej w Kraśniku - Piaskach, stan. 2, APŚ, t. 2, s. 113-116.

ZBIGNIEW WICHROWSKI

RESCUE EXCAVATIONS AT A PRZEWORSK CULTURE CEMETERY IN KRAŚNIK - PIASKI, SITE 2, LUBLIN VOIVODSHIP

This season, 28 burials were explored as well as 2 non-burial features of unclear connection with the cemetery, of which one may constitute a trace of a post or a small hearth. The majority of burials are pit graves. Only two urn graves strewn with remnants of the pyre were discovered. The most richly furnished was the grave of a warrior which contained among, other things, a sword of type VII after Biborski, fragments of a sword sheath and a pendant, two spearheads, a shield

boss, a knife, a razor blade, two sandstone hones, a two-piece buckle with a rectangular frame, a strap-end, shears, and fragments of a melted glass vessel.

The chronology of the examined part of the cemetery can be determined as falling between phase B_{2b} and C_{1a} of the Roman Period. Most probably, the part of the cemetery which could have been older than phase B₂ or even B₁ had been destroyed by sand extraction.

Muzeum Regionalne w Kraśniku